Vlaamse Regering

Jan Jambon
Minister-president van de Vlaamse Regering
Vlaams minister van Buitenlandse Zaken, Cultuur, ICT en Facilitair Management

Strategische Visienota Kunsten

27 maart 2020

Woord vooraf

De huidige Coronacrisis heeft een enorme impact op het culturele veld, en dus ook op de kunstensector. Decretaal ben ik echter gehouden aan de deadline van 1 april 2020 om mijn strategische visienota kunsten neer te leggen. Ik besef dat de kunstensector op dit moment vooral oplossingen aan het zoeken is voor de uitdagingen die deze crisis met zich mee brengt. De impact op de kunstensector is bijzonder ingrijpend, zowel op vlak van speel- en productiemogelijkheden in binnen- en buitenland als op financieel vlak (eigen inkomsten, private middelen,…). We monitoren samen met de verschillende stakeholders de impact van deze crisis op de sector om de gepaste maatregelen te treffen. De gevolgen van deze crisis kunnen we op dit moment niet volledig inschatten en zullen we nog lang met ons meedragen. Vanuit het beleid zullen we daar dan ook blijvend aandacht aan besteden.

Inleiding

In uitvoering van het Kunstendecreet van 13 december 2013 leg ik mijn visienota neer. Met deze visienota leg ik als minister van Cultuur mijn strategische visie op het beleidskader voor de kunsten vast. De strategische visienota is de verdere uitwerking van mijn beleidsnota Cultuur voor wat betreft de kunsten, en houdt rekening met de beleidslijnen van het Vlaams Regeerakkoord. Ze wordt opgemaakt in opdracht van de Vlaamse Regering en wordt voorgelegd aan het Vlaams Parlement. Hierdoor stimuleren we, voorafgaand aan toekomstige beleidsmaatregelen en subsidiebeslissingen, een publiek debat over wat essentieel is voor de vitaliteit en de verdere ontwikkeling van het kunstenlandschap in Vlaanderen.

De strategische visienota verenigt de stemmen van zowel sector als beleid. De nota kwam tot stand op basis van de landschapstekening die het Kunstenpunt op 1 september 2019 aanleverde. De analyse werd ontwikkeld door Kunstenpunt, met input van het **Vlaams Architectuur instituut** (VAI), het **Vlaams Audiovisueel Fonds** (VAF) en **Literatuur Vlaanderen**, en in dialoog met mijn administratie. Ik verwijs voor de verdere omgevingsanalyse naar deze landschapstekening, die ik als bijlage aan deze visienota toevoeg.

De eerste maanden van mijn ambtstermijn greep ik aan om in gesprek te gaan met verschillende actoren in het veld: individuele kunstenaars, werknemers uit de kunstensector, belangenbehartigers, steunpunten, kleine en grote organisaties uit verschillende disciplines en sectoren, leden van beoordelings- en adviescommissies, etc. Deze gesprekken waren bijzonder vruchtbaar voor mijn visieontwikkeling.

In het kader van een complementair kunstenbeleid werden ook de lokale overheden – die eveneens een rol spelen bij de ondersteuning en organisatie van het kunstenlandschap – betrokken bij de opmaak van de visienota. Zo leverden de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC) elk een bijdrage, waarover ik met hen in dialoog ging. Ook de SARC bezorgde op 4 maart 2020 haar "advies in aanloop naar de Strategische Visienota Kunsten en de Strategische Visienota Cultureel Erfgoed".

Het kunstenlandschap van de toekomst

Door de specifieke evolutie van het Vlaamse kunstenlandschap staan de Vlaamse kunsten en kunstenaars vandaag aan de Europese top en zijn een aantal onder hen referenties van wereldniveau. De hoofddoelstelling van mijn kunstenbeleid is ervoor te zorgen dat de Vlaamse kunstenaars de komende 20 jaar dat niveau behouden en overstijgen. Daarvoor is het noodzakelijk dat de dynamiek binnen het kunstenecosysteem gewaarborgd blijft en wordt gestimuleerd. Een hervorming van het Kunstendecreet dringt zich daarbij op, een hervorming die niet vertrekt vanuit een top-down of hiërarchische benadering, maar elk segment of ruimte van het landschap vanuit zijn eigenheid versterkt.

De doelstellingen zijn:

- De kwaliteit en uitstraling van het Vlaamse kunstenlandschap verder laten floreren met bijkomende aandacht voor landschapszorg
- Voldoende ruimte bieden voor de ontwikkeling van nieuwe initiatieven
- Draagvlak van de kunsten vergroten
- Planlastverlaging voor de sector & de administratie

Het sleutelwoord van mijn beleid is **vertrouwen**: vertrouwen in de kracht van kunst, in de ambities van onze kunstenaars en in het Vlaamse culturele veld.

In deze visienota zal ik mijn visie verder verduidelijken. Het is de leidraad om de komende jaren het beleid vorm te geven. Het nemen van bijkomende initiatieven en het doorvoeren van de noodzakelijke hervormingen zullen gebeuren in samenspraak met de sector, de belangenbehartigers, de individuele kunstenaars en de lokale overheden.

De visienota is niet opgebouwd als een exhaustief overzicht van alle initiatieven, verwezenlijkingen en uitdagingen. Daarvoor verwijs ik graag naar de landschapstekening die Kunstenpunt gemaakt heeft ter voorbereiding van deze nota. Deze visienota schetst in de eerste plaats de belangrijkste krijtlijnen die ik de komende jaren wil uitzetten en realiseren en is een leidraad die de beoordelaars moet bijstaan in hun werkzaamheden in de beoordelingscommissies.

Het mag duidelijk zijn dat deze visienota geen eindpunt is, maar een kader en een startpunt om de uitdagingen verder uit te werken. Verschillende elementen zoals de hervorming van het Kunstendecreet zullen - ook samen met de sector - in de loop van de legislatuur nog verder verfijnd en uitgekristalliseerd worden.

Ik wil ook uitdrukkelijk benadrukken dat de decreetswijziging niet is ingegeven vanuit een besparingslogica. Integendeel, de wijzigingen beogen binnen de budgetten een procesmatig beheersbaar en versterkt dynamisch landschap met een bijkomende focus op landschapszorg.

De krachtlijnen van mijn beleid die ik verder in de nota toelicht, zijn in niet hiërarchische volgorde:

1. Het duurzame en dynamische kunstenlandschap – meerstemmigheid in alle opzichten
2. Een vierledige structuur binnen het kunstenecosysteem
3. Uniciteit & landschapszorg
4. De individuele kunstenaar als hoeksteen van het landschap

5. Excelleren in innovatie & meesterschap
6. Internationalisering
7. Het ondernemerschap in de kunstensector verstevigen
8. Kunst als gemeenschapsvormende hefboom
9. Planlastvermindering, administratieve vereenvoudiging en digitalisering

Tot slot belicht ik nog kort de aandachtspunten die ik aan de beoordelingscommissies aanreik om de dossiers zo goed mogelijk te beoordelen.

1. Het duurzame en dynamische kunstenlandschap: meerstemmigheid in alle opzichten

Het Vlaamse kunstenlandschap staat bekend om haar dynamisch karakter en haar onderlinge verhoudingen (het ecosysteem). Binnen het budgettaire kader wil ik het landschap zo dynamisch mogelijk houden en voldoende mogelijkheden creëren voor nieuwe, jonge of startende initiatieven met een toegevoegde waarde. De artistieke kwaliteit is steeds het primaire uitgangspunt.

Ik ga op zoek naar een herijking van het gesubsidieerde kunstenlandschap en laat dossier per dossier en sector per sector kijken naar de specifieke evoluties en de effecten die het Vlaamse subsidiëringsbeleid hebben gehad. Op deze manier is het mogelijk en opportuun om het systeem bij te sturen en ruimte te creëren voor bijkomende accenten in het Vlaamse subsidiëringsbeleid.

Meerstemmigheid in alle opzichten

De vrijheid van expressie is het fundament van de kunsten. Zonder de vrijheid van de kunstenaar om zich op een unieke manier uit te drukken, kan er geen kunst gecreëerd worden. Dit betekent niet dat deze uitdrukkingswijze naar vorm of naar inhoud vrij is van kritiek. Integendeel, kritiek is een fundament van de kunsten. Het scherpt de kunst en de kunstenaar aan, geeft (meta-)inzichten en zorgt voor dynamisme en reflectie.

De ambitie van de Vlaamse Regering is sinds het ontstaan van het Kunstendecreet steeds geweest om zoveel mogelijk verschillende stemmen in het kunstenveld aan bod te laten komen. Zowel wat betreft het aanbod (de kunstenaars en kunstorganisaties) als in de vraag (het publiek) werd gestreefd naar een zo groot mogelijke diversiteit en inclusiviteit. Op die manier houden we onszelf een spiegel voor en worden we geconfronteerd met meningen en inzichten die schuren, die ons uitdagen, die vragen stellen naar dat 'ons'. Dit is nog steeds mijn ambitie en de ambitie van de hele Vlaamse Regering.

Recent stellen we echter binnen het internationale veld zorgwekkende tendensen vast. Tendensen die ervoor zorgen dat het oprechte streven naar een zo groot mogelijke diversiteit en inclusiviteit juist resulteert in het tegendeel, in een evolutie naar meer conformiteit en exclusiviteit.

Deze problematiek gaat naar het hart van de kunsten. Censuur, zelfcensuur, intellectuele behaagzucht en hokjesdenken zijn in elk tijdvak en in elke cultuur de grootste bedreiging geweest voor creativiteit en de kunsten. De vrijheid van expressie draagt in zich het risico dat mensen zich beledigd kunnen voelen, instituties geschoffeerd worden en maatschappelijke conventies geridiculiseerd worden. Niemand moet het daarmee eens zijn, maar we hebben wel de verplichting in een vrije en democratische samenleving daarvoor respect op te brengen. En deze vrijheid van expressie te beantwoorden met onze eigen vrijheid van expressie.

Net daarom is meerstemmigheid in de kunsten van primordiaal belang. Alle stemmen moeten aan bod komen, ook degene die wringen, die we liever niet horen, die we onaanvaardbaar vinden. Want wat wringt, ongehoord of onaanvaardbaar is, verschilt voor eenieder van ons. Als we de vrijheid van expressie van één iemand inperken, perken we de vrijheid van expressie van elk van ons in. We moeten er dan ook voor waken dat alle stemmen aan bod kunnen komen en streven naar werkelijke diversiteit en inclusiviteit.

Beoordelingscommissies moeten erover waken dat alle expressievormen en -stemmen op hun waarde geëvalueerd worden en ernaar streven om zelfreferentie te overstijgen en zich dus bewust te zijn van hun eigen én van andere mogelijke referentiekaders.

2. Een vierledige structuur binnen het ecosysteem

Tot de jaren zestig werden kunst en cultuur georganiseerd door de zuilen en de stedelijke hogere burgerij. Vanaf de jaren zestig verbrokkelde de verzuiling en ontstond er een artistieke ruimte waarin de autonome, individuele kunstenaar los van ideologie én de stedelijke bourgeoisie-context aan creatie en productie kon doen. Vlaanderen heeft met zijn prille autonomie die evolutie steeds aangemoedigd. Het bibliotheekdecreet, de installatie van het Cultuurpact, de uitrol van de culturele centra,… doorbraken definitief de dominantie van de zuilen en de stedelijke burgerij in het culturele leven in Vlaanderen.

In de jaren tachtig kwamen jonge, startende kunstenaars terecht in een volledig open culturele ruimte waarin zij zich volop artistiek konden ontplooien. Het was 'de Vlaamse Golf' en vele van de Vlaamse meesters van vandaag hebben op dit onontgonnen terrein de fundamenten van hun succesvolle carrière uitgebouwd. Het steeds autonomer wordende Vlaanderen gebruikte zijn beleid om die autonome Vlaamse kunstensector te faciliteren, te professionaliseren en internationaal te oriënteren, voornamelijk vanaf de jaren negentig.

Het Vlaamse subsidiebeleid wordt nu grotendeels gestuurd door het Kunstendecreet, dat in 2013 volledig herzien werd en in 2018 nog wijzigingen onderging. Dit decreet biedt een grote mate van vrijheid aan kunstenaars, instellingen en organisaties, terwijl zij in de ons omringende landen vaak ingekapseld zijn in weinig dynamische en eerder traditionele structuren en instituten. Het heeft de Vlaamse kunsten een competitief voordeel bezorgd binnen Europa.

Maar vandaag dreigen wij op de grenzen van het Kunstendecreet te botsen. We stellen vast dat verschillende kunstenaars startten bij projectsubsidies, om vervolgens na een groeiproces, de overstap te maken naar structurele subsidies en zo een volledige werking weten uitbouwen en artistiek ten volle tot bloei komen. Noodgedwongen – maar ondertussen ook bewust – kozen heel wat kunstenaars voor een projectmatige aanpak. De realiteit van bovenbeschreven groeimodel is onhoudbaar gebleken in een context van een blijvende druk op de Vlaamse overheidsmiddelen. Het kunstenlandschap dreigt te verstarren en opkomende kunstenaars en organisaties botsen tegen een plafond.

Voor mij staat in het cultuurbeleid de artistieke uitstraling van Vlaanderen voorop. Met de innovatieve kunsten hebben wij een competitief voordeel opgebouwd op andere Europese landen. Dat moeten we zien te behouden. Om ervoor te zorgen dat Vlaanderen zijn voortrekkersrol in de kunsten kan blijven opnemen, is een hervorming van het Kunstendecreet noodzakelijk waarbij ook enkele strategische keuzes gemaakt moeten worden. De hervorming vertrekt niet vanuit een hiërarchische benadering, maar vanuit de eigenheid van elke ruimte binnen het subsidielandschap.

We onderscheiden een vierledige structuur in het subsidielandschap:

2a Ik wil met mijn beleid een voldoende rijke humuslaag van talentvolle kunstenaars en Vlaamse Meesters van morgen stimuleren. Initiatieven van individuele kunstenaars of kunstenaarscollectieven maken immers de dynamiek, de vernieuwing en het DNA van de kunstensector uit. Ik zal de bestaande projectmatige instrumenten evalueren en waar nodig bijsturen of verscherpen, steeds met het doel om een zo groot mogelijke impact te realiseren met de beschikbare middelen.

De besparingen binnen het Kunstendecreet maakten immers duidelijk dat het projectwerken als methodiek van onze steeds meer hybride werkende kunstenaars haar decretale kader ontgroeid is. Een aanpassing dringt zich bijgevolg op. In mijn kunstenbeleid staat de individuele kunstenaar centraal.

Ik introduceer het concept van de '**Dynamische Ruimte'**, i.c. het deel van de kunstensector dat via **projectmatige subsidies** (projecten, beurzen voor individuele kunstenaars, doorbraaktrajecten, …) wordt ondersteund. Deze Dynamische Ruimte heeft een duidelijk DNA. Het zijn projecten die afgebakend zijn in opzet, doel en tijd en betrekking kunnen hebben op alle functies binnen het Kunstendecreet. Daarbij zijn meerjarige projecten mogelijk. Om de dynamiek binnen deze ruimte te waarborgen, reserveer ik vanaf de start van het hervormde Kunstendecreet een relevant percentage van het beschikbare kunstenbudget voor de subsidielijnen binnen de Dynamische Ruimte. We onderzoeken welk percentage noodzakelijk is om de dynamiek in het landschap te behouden. Ook zal ik nagaan of er extra inspanningen nodig zijn voor startende kunstenaars, zodat de stap naar een eigen autonome praktijk kleiner en beter omkaderd wordt.

Ik wil verder bekijken of (een deel van) de Dynamische Ruimte op lange termijn gebaat zou zijn bij een fondsmatige aanpak en/of verfondsing. Ik voorzie daarom een vervolg op het onderzoek 'Verfondsing in Vlaanderen? Onderzoek naar de wenselijkheid van (verdere) verfondsing in het kunstenlandschap in Vlaanderen' (2012).

De intrinsieke kwaliteit van het artistiek werk is het uitgangspunt. Als één van de aandachtspunten bij de beoordeling van projecten hanteren we het potentieel om een internationaal niveau te bereiken of zich te kunnen meten met internationale referenties, uiteraard steeds rekening houdend met de schaal en/of maturiteit van elke kunstenaar of organisatie. Ik maak van internationalisering een aandachtspunt over de verschillende segmenten van het Kunstendecreet heen. Daarmee bedoel ik dat het onze ambitie moet zijn om alle projecten en structurele werkingen te meten met onze internationale peers en niet enkel met onze Vlaamse gelijken. Ik vraag de beoordelingscommissies dus om te beoordelen of een kunstenaar of organisatie zich inhoudelijk voldoende meet en positioneert op een internationaal niveau.

Het feit dat de Dynamische Ruimte een eigen specifieke identiteit heeft, heeft ook een aantal consequenties. Kunstenaars en organisaties zullen bewust kiezen voor de Dynamische ruimte indien zij projectmatig willen werken. Projectsubsidies zijn niet per se een opstap naar een structurele werking, net zomin als zij een terugvalpositie zijn bij de uitstroom vanuit het structurele veld. Het combineren van projectsubsidies en structurele subsidies zal niet langer mogelijk zijn. Men moet een keuze maken. Ik kom daar in het volgende deel op terug, als ik het heb over het Brede Veld.

2b Het '**Brede Veld'** is dat deel van de kunstensector dat via **vijfjarige subsidies** wordt ondersteund. Momenteel ontvangen 208 organisaties deze continue, structurele ondersteuning. Zij vormen een belangrijke schakel binnen het ecosysteem. Binnen de vijf functies van het Kunstendecreet bieden ze vanuit hun structurele inbedding en langetermijnperspectief kansen aan spelers uit de Dynamische Ruimte of andere organisaties.

Dit Brede Veld is voor een groot deel historisch ontstaan en gaat terug tot de eerste sectorspecifieke decreten, zoals het Podiumkunstendecreet (1993) of het Muziekdecreet (1998). In een context van toenemende professionalisering en overheidssteun nam het aantal structureel gesubsidieerden en hun subsidie tot een tiental jaar geleden steeds toe. Zowel het eerste (2004) als het huidige (2013/2018) Kunstendecreet is op diezelfde leest geschoeid, met een aanbodgerichte, open benadering. Dit open karakter is een kracht, maar zorgt er echter voor dat een aantal disciplines sterker vertegenwoordigd zijn dan andere. Bovendien beschikken bepaalde profielen van organisaties met een unieke rol of functie niet

over structurele subsidies, terwijl ze wel een belangrijke rol kunnen spelen in een toekomstgericht Vlaams Kunstenlandschap.

Daarom is de uniciteit en positionering van iedere speler binnen het kunstenecosysteem voor mij een essentieel uitgangspunt om de verhoudingen en meerwaardecreatie binnen het volledige landschap te kunnen inschatten. Ik wil dat bij de aanvraag én de beoordeling meer aandacht gaat naar de landschapszorg (cfr. Uniciteit en Landschapszorg). Van spelers in het Brede Veld verwacht ik dat ze een betekenisvolle rol spelen in de culturele ruimte waarin ze gevestigd zijn, dat ze zich verhouden tot andere spelers in het veld en dat ze voor talentontwikkeling en groeimogelijkheden zorgen. Het artistieke profiel en de kwaliteit van een organisatie zal dus sterker in een netwerkgedachte beoordeeld worden.

Net zoals de Dynamische Ruimte heeft ook het Brede Veld een specifieke eigenheid. Zoals ik eerder schreef, zal het voor een organisatie die haar werking financiert met structurele subsidies niet langer mogelijk zijn om projectsubsidies aan te vragen. Bij het indienen van het dossier moet men in de meerjarenplanning de noodzakelijke middelen voorzien om met de vijfjarige subsidie binnen het Kunstendecreet de volledige werking – ook alle creaties en producties – te financieren. Dit dient goed gemotiveerd en realistisch ingeschat te zijn. Uiteraard blijven samenwerkingen en kruisbestuivingen tussen de Dynamische Ruimte, het Brede Veld, de Kern- en Kunstinstellingen mogelijk en moedig ik dit uitdrukkelijk aan.

Ook voor spelers in het Brede Veld zal de lat hoog liggen en moet zowel op artistiek als zakelijk vlak een internationaal niveau de ambitie zijn. Ik maak hiervan – zoals eerder vermeld – een aandachtspunt bij de beoordeling.

2c Ik wil binnen mijn kunstenbeleid de kans bieden aan een aantal structureel ingebedde kunstenorganisaties om een meer duurzaam perspectief op lange termijn in te nemen. Deze huizen worden onder de nieuwe noemer '**Kerninstellingen'** geplaatst.

Deze Kerninstellingen krijgen vanaf de volgende erkenningsperiode een subsidieperspectief dat **verder reikt dan de vijfjarige subsidie** binnen het Brede Veld, mits de organisatie ook over een kwalitatieve werking en bestuur beschikt. Dit zal geëvalueerd worden aan de hand van visitaties en audits. Elke kerninstelling zal een specifieke functionaliteit en/of rol bekleden binnen het ecosysteem van het kunstenlandschap. Deze rollen/functionaliteiten worden in het kader van de landschapszorgoefening in partnerschap met de sector bepaald. Waar in de Dynamische Ruimte en het Brede Veld kunstenaars, organisaties en instellingen hun eigen projecten of werkingen presenteren aan de Vlaamse overheid, werken de kerninstellingen hun eigen werking uit en gaan ze in dialoog met de Vlaamse overheid over hun specifieke rol/functionaliteit in het Kunstenlandschap.

Tegenover dit duurzaam perspectief staat met andere woorden een duidelijk omschreven te vervullen verantwoordelijkheid in het opnemen van bepaalde rollen/functionaliteiten. De artistieke autonomie van de instelling zal echter steeds gevrijwaard worden. De overheid zal met elke Kerninstelling een beheersovereenkomst afsluiten, waarin de wederzijdse verwachtingen op maat van de instelling bepaald worden. Zo moeten de Kerninstellingen excelleren in ten minste twee van de vijf functies. Van hen wordt dus inhoudelijk een nog hoger ambitieniveau verwacht. De Vlaamse Regering zal nog aangeven op welke wijze organisaties zich kandidaat kunnen stellen als Kerninstelling.

Van Kerninstellingen verwacht ik dat ze – net zoals het Brede Veld – een betekenisvolle rol spelen in de culturele ruimte waarin ze gevestigd zijn, dat ze zich verhouden tot andere spelers in het veld en dat ze

voor talentontwikkeling en doorgroeimogelijkheden voor kunstenaars zorgen. Kerninstellingen stellen op het vlak van de 'good practices' de standaard voor de sector. Dit betekent dat ze aan hoge eisen voldoen op vlak van good governance, het stimuleren en toepassen van fair pay en fair practices voor tewerkstelling, en het duurzaam stimuleren en verankeren van een divers kunstenlandschap in de meest brede betekenis.

De stad of gemeente waarin de Kerninstelling gevestigd is, zal betrokken worden bij het opstellen van de beheersovereenkomst. Voor mogelijke instellingen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, wordt de Vlaamse Gemeenschapscommissie betrokken.

2d De grote '**Kunstinstellingen'** van de Vlaamse Gemeenschap blijven omwille van hun internationale, uitstraling, hun artistiek niveau, bereik en omvang de artistieke topambassadeurs die Vlaanderen mee op de kaart zetten. Zij dienen de vijf functies binnen het Kunstendecreet op een uitmuntende manier te vervullen.

Kunstinstellingen zorgen ervoor dat de internationaal meest gewaardeerde en hoogstaande producties te zien zijn in Vlaanderen en bieden zo een toetssteen voor onze Vlaamse spelers. Zij nemen het internationale kunstencircuit als referentie. Ten slotte verwacht ik van de Kunstinstellingen dat ze ook in de culturele ruimte waarin ze ingebed zijn een referentierol opnemen en de vijf functies uit het Kunstendecreet ook ten volle zelf opnemen of uitbesteden via betekenisvolle samenwerkingen met verschillende actoren binnen Vlaanderen of internationaal. Kunstinstellingen zijn toonaangevend op vlak van kwaliteit, publiekswerking, cultureel ondernemerschap en management en bieden talent alle ontplooiingskansen.

Net zoals voor Kerninstellingen wordt met beheersovereenkomsten gewerkt. Verder moeten ook zij de 'good practices' opnemen en uitvoeren. Om het perspectief van de Kunstinstellingen in evenwicht te houden met dat van Kerninstellingen wordt voor hen eenzelfde subsidieperspectief van meer dan vijf jaar gehanteerd.

Naast het invoeren van een vierledige structuur binnen het decreet, zal ik ook het **beoordelingssysteem** en het daarbij horend **draaiboek Kwaliteitsbeoordeling** van het Kunstendecreet evalueren en waar nodig bijsturen. Het beoordelingssysteem botst namelijk op haar limieten qua operationele aansturing en wekt onvoldoende vertrouwen op vlak van de kwaliteit van het advieswerk. Planlastverlaging voor zowel het veld als voor de administratie, een gelijke kwaliteitslat, een peer-to-peerbenadering, het belang van intersubjectiviteit en voldoende mogelijkheid tot veldwerk en ondersteuning voor de beoordelaars zijn belangrijke uitgangspunten bij een mogelijke hervorming en de organisatie van het beoordelingssysteem. Ik zal mijn departement vragen om het huidige systeem te evalueren en nieuwe pistes te onderzoeken om tot een zo transparant mogelijk beoordelingssysteem te komen. Mijn departement zal hiervoor een traject met de sector (o.a. Kunstenpunt, adviescommissie Kunsten en belangenbehartigers) afleggen.

Ik wil in mijn regeerperiode verder werken aan het scherpstellen van de opdrachten van de **bovenbouworganisaties** binnen het kunstenveld. Het rapport van Van Dyck en Larock (2017) is een goede basis om de bovenbouw zo efficiënt en complementair mogelijk te organiseren. De onderlinge afstemming tussen het sectorale steunpunt, het departement, de belangenbehartigers en de expertisenetwerken (vb. Cultuurloket, Publiq, Pulse,…) wordt verder gemonitord en op elkaar afgestemd. Zo zal mijn departement afsprakenkaders rond Onderzoek en Internationaal cultuurbeleid afsluiten met Kunstenpunt. Hierin worden de taakverdelingen, de verwachtingen en het ambitieniveau helder gedefinieerd. Op deze manier maak ik de werking van de bovenbouw efficiënter en zorg ik ervoor dat die

beter aansluit bij mijn beleidsprioriteiten enerzijds en de werking van de sector en mijn departement anderzijds.

De **hervorming van het Kunstendecreet** die ik beoog is niet revolutionair, maar wel fundamenteel. Het bouwt voort op de aanwezige indeling en heeft tot doel de Vlaamse kunsten aan de Europese en wereldtop te houden. Om de aanpassingen aan het Kunstendecreet door te voeren is evenwel overleg met de sector, de stakeholders en het Vlaams Parlement onontbeerlijk. Dat proces zal tijd in beslag nemen. Bovendien zullen een aantal kunstenaars, organisaties en instellingen zich moeten beraden over hun toekomstige rol in het veld. Zij moeten de tijd en de ruimte hebben om afwegingen van strategische aard te kunnen maken. Gelet op voorgaande overwegingen, zal de subsidieronde voor vijfjarige werkingssubsidies van 1 december 2020 met maximaal één jaar uitgesteld worden.

3. Uniciteit & Landschapszorg

Zoals reeds aangegeven is de uniciteit en positionering van iedere speler binnen het kunstenecosysteem voor mij een essentieel uitgangspunt om de verhoudingen en meerwaardecreatie binnen het volledige landschap te kunnen inschatten. Het artistieke DNA van elke project of structuur staat centraal. De uniciteit wordt duidelijk in de complementariteit met de andere spelers binnen de diverse ruimtes van het ecosysteem. Samenwerking binnen én buiten de ruimtes én sectoren wordt uitdrukkelijk aangemoedigd en gestimuleerd.

In het huidige Kunstendecreet is er weinig ruimte voor een discussie ten gronde over de ontwikkeling van het kunstenlandschap. De beoordelingscommissies overschouwen slechts een beperkt deel van het landschap en de aanvragen worden niet getoetst aan een toekomstscenario dat rekening houdt met gewenste evenwichten of lacunes in het ecosysteem: Vallen er gaten in het ecosysteem? Zijn er bepaalde sectoren/genres/disciplines over- of ondervertegenwoordigd? Komen de minder zichtbare kunstvormen aan bod? Is er voldoende ruimte om in te spelen op nieuwe tendensen? Is er een gedegen regionale spreiding? Wordt er voldoende aandacht besteed aan ontwikkeling en reflectie? …

De aandacht voor landschapszorg beschouw ik als noodzakelijk om een zo divers mogelijk landschap en een goede regionale spreiding te bekomen en dus gerichte keuzes te maken met een zo groot mogelijke impact. Ik zal de bestaande procedures voor de verschillende beoordelingen (beurzen, projectsubsidies, meerjarige werkingssubsidies,…) laten evalueren en laten bekijken op welke manier landschapszorg op een betere manier kan geïmplementeerd worden in het beoordelingssysteem. Dit proces zal samen met de sector gebeuren.

Voor de literaire en audiovisuele sector worden de initiatieven zoveel als mogelijk geclusterd door respectievelijk Literatuur Vlaanderen en het Vlaams Audiovisueel Fonds. Ik zal met hen de komende maanden nieuwe beheersovereenkomsten afsluiten. Binnen het Kunstendecreet hebben bepaalde genres en disciplines – o.a. vanwege het ontstaan van het theaterdecreet, nadien het podiumkunstendecreet en het muziekdecreet – reeds een langere traditie op vlak van ondersteuning. De podiumkunstensector (dans, theater, muziek) ontvangt op dit moment de grootste steun vanuit Vlaanderen. Andere disciplines staan nog niet zo ver in hun ontwikkeling. Het is van belang om ook voldoende aandacht en ruimte te creëren om ook andere of nieuwsoortige artistieke uitingsvormen of cultuurvormen, zoals bijvoorbeeld urban culture, voldoende groeikansen te bieden.

Heel wat waardevolle artistieke disciplines zijn op dit moment nog ondergesneeuwd binnen het Kunstendecreet. Vormgeving, fotografie, architectuur en beeldende kunsten zijn hier enkele voorbeelden

van. Vormgeving in haar overkoepelende betekenis is een breed toepasbare discipline die een groot potentieel heeft op verschillende maatschappelijke thematieken, zoals duurzaamheid, economie of innovatie. Ik bekijk eveneens welke instantie of organisatie de ontwikkeling van deze discipline verder kan opvolgen en ondersteunen. Ook architectuur als artistieke discipline kan een belangrijke bijdrage leveren aan ruimtelijke en maatschappelijke vraagstukken.

Fotografie wordt op dit moment beschouwd als een onderdeel van beeldende kunst of erfgoed. Het genre bezit echter voldoende autonomie en zeggingskracht als artistiek medium dat toegankelijk is voor een breed publiek.

De beeldende kunstensector is binnen het brede culturele landschap reeds jaren aan het ijveren voor een centralere plaats. Binnen het Kunstendecreet versterk ik hun positie o.a. door een matrix uit te werken voor een eerlijke verloning en door in te zetten op buitenlandse presentatieplekken. Ik erken ook de noodzaak om voldoende ontwikkelings-, productie- en presentatieplekken te voorzien. Het aankoopbeleid hedendaagse kunst zal ook verder inzetten op het verwerven van “sleutelwerken” binnen de artistieke productie van hedendaagse kunstenaars.

Scherpe keuzes dringen zich op en ik besef ten volle dat, bij het nemen van beslissingen, er gevolgen zijn voor het ganse ecosysteem. De dynamiek moet op gang blijven, maar dit mag er niet toe leiden dat cultureel kapitaal uit de sector zou verdwijnen. Bij het nemen van strategische beslissingen moet er aandacht zijn voor heroriëntering, fusies, nalatenschap, canonisering,… Ik zal vragen aan mijn departement om dit proces te monitoren en opties te onderzoeken.

Complementariteit met andere overheden

Het integrale kunstenbeleid krijgt vorm door een bijzonder samenspel van diverse actoren. Mijn doelstelling is om een complementair kunstenbeleid te ontwikkelen tussen alle betrokken beleidsniveaus (lokaal, Vlaamse Gemeenschapscommissie, Vlaams, Europees,…) en over de verschillende disciplines heen. Steden en gemeenten ontwikkelen binnen hun lokale context een eigen kunstenbeleid. Zij hebben een toegevoegde waarde wat betreft de spreiding van kunst (via CC’s, GC’s en/of bibliotheken), het ter beschikkingstellen van Off-Spaces voor (jonge) artiesten en het ontwikkelen van een eigen visie op hun lokaal kunstenbeleid.

De uitdagingen op vlak van infrastructuur en structurele ondersteuning voor artistieke werkingen kunnen best op elkaar afgestemd worden om tot een optimaal landschap te komen. Het bewaken van de verschillende functies en disciplines gespreid in het lokale en Vlaamse veld is voor mij de uitdaging. In deze beleidsperiode wil ik extra aandacht geven aan het uitwerken van een complementair, toekomstgericht en innovatief kunstenbeleid, samen met de steden, gemeenten en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Complementariteit geldt niet alleen voor de ondersteuning van projecten en structurele werkingen binnen het Kunstendecreet, maar het is ook het leidende principe op vlak van het beheer, onderhoud of bouw van nieuwe infrastructuur. Ik wil de beperkte budgetten die er zijn zo maximaal mogelijk laten renderen op het terrein.

Het optimaal inzetten van de beschikbare infrastructuur is voor mij primordiaal. Ook de rol van de lokale overheden in verband met Kunst in de Openbare Ruimte (Kunst in opdracht) wil ik verder uitklaren. Kennisdeling, professionele manier van werken én draagvlakvergroting zijn hierbij de kernelementen. De afstemming tussen de lokale en de Vlaamse overheid op al deze terreinen wil ik verder uitwerken. Het

kunnen benoemen van de impact van de verschillende werkingen voor de lokale en Vlaamse overheid is een gezamenlijke uitdaging.

Infrastructuur

Ik kies er heel bewust voor om verder te investeren in culturele infrastructuur. Vanuit een geïntegreerd infrastructuurbeleid, een goede samenwerking met de lokale overheden en een afstemming tussen infrastructuurwerken en de inhoudelijke werkingen, verstevig ik hiermee het culturele landschap. Duurzaamheid, delen van functies en het samenwerken binnen de (nieuwe) infrastructuur zijn uitgangspunten voor investeringen in culturele infrastructuur. Ook een evenwichtige spreiding in Vlaanderen en Brussel is belangrijk.

Met het sportinfrastructuurplan van de vorige legislatuur als voorbeeld plan ik een structurele aanpak voor de bovenlokale culturele infrastructuur. Ik vraag mijn departement om het hele cultuurinfrastructuurlandschap te mappen. Op basis van deze gegevens bouwen we een langetermijnvisie uit, zowel op vlak van beheer van de infrastructuur als werkingen. Nieuwe projectaanvragen voor ondersteuning als grote culturele infrastructuur met bovenlokaal belang toetsen we op inhoudelijke meerwaarde in het landschap, draagvlak en financiële haalbaarheid. Ik wil ook op het vlak van infrastructuur de toegankelijkheid van cultuur verhogen, door dit systematisch mee te nemen bij de beoordeling van aanvragen voor investeringssubsidies of nieuwe projecten binnen het Fonds Culturele Infrastructuur (FoCi).

4. De individuele kunstenaar als hoeksteen van het landschap

Geen bloeiend kunstenlandschap zonder kunstenaars die zich artistiek kunnen ontwikkelen. Het zijn de kunstenaars die denkbeelden in vraag stellen, ondergesneeuwde verhalen brengen of nieuwe mogelijkheden of oplossingen verzinnen. Het zijn de kunstenaars die voor de primaire dynamiek en innovatie in het veld zorgen. Kortom, het zijn de kunstenaars die de hoeksteen van het kunstenbeleid zijn. Niet enkel de startende kunstenaar, maar ook de kansen voor de mid-carreer kunstenaar, de doorstroommogelijkheden, de permanente ontwikkeling, de uitbouw van een oeuvre, de omgang met artistieke nalatenschappen,… zijn van belang.

De zoektocht naar gepaste ondersteuningsmechanismes voor de verschillende fases in het leven van een kunstenaars is een permanent aandachtspunt in mijn beleid. Ik neem dit mee in de brede hervorming van het Kunstendecreet door bijkomende aandacht te geven aan landschapszorg. Het ontwikkelen van een artistieke visie door de individuele kunstenaar staat centraal. Kunstenaars moeten over voldoende tijd en ruimte beschikken om die ontwikkeling vorm te geven. Ik zal dan ook nadrukkelijk inzetten op de “Dynamische Ruimte” waar ze via verschillende, laagdrempelige initiatieven ondersteuning kunnen krijgen voor de ontwikkeling van hun werk en (internationale) carrière.

Binnen het ecosysteem van het kunstenlandschap, zijn er heel wat interdependenties tussen de individuele kunstenaar en kunstenorganisaties, tussen kunstenorganisaties onderling, en tussen kunstenorganisaties/individuele kunstenaars en de grote instellingen. Dit ecosysteem is waardevol en wil ik nog extra versterken. Ik verwacht dat de grootste spelers de zwaarste lasten dragen. De interdependenties, zowel op vlak van gebruik van infrastructuur als op inhoudelijk en financieel vlak moeten explicieter benoemd worden en worden bij de beoordeling in rekening gebracht.

Fair practices, fair pay binnen Cultural governance zijn basisbeginselen voor een gezond kunstenlandschap.

De kunstenaar staat centraal in mijn visie. De precaire situatie waarin vele kunstenaars en medewerkers in de sector zich bevinden, is me bekend en baart me zorgen. De voorbije jaren verrichtte de sector heel wat studie- en denkwerk om de centrale positie van de kunstenaar op financieel en sociaaleconomisch vlak te verstevigen. In navolging van een gelijksoortig traject in Nederland werkt belangenbehartiger oKo – samen met de brede sector – momenteel aan de uitvoering van een charter fair practices voor de Vlaamse kunstensector. Ik zal met hen, maar ook in dialoog met mijn departement, Kunstenpunt en Cultuurloket bekijken of elementen uit het charter ook gebruikt kunnen worden bij de beoordeling van subsidiedossiers. Daarnaast onderzoek ik hoe ik o.a. samen met NICC – eveneens naar Nederlands voorbeeld – een matrix kan uitwerken om beeldende kunstenaars degelijk te vergoeden voor hun prestaties.

Het is mijn ambitie om tijdens mijn regeerperiode de nodige aandacht te besteden aan good governance. Het Fonds voor Cultuurmanagement (Universiteit Antwerpen) zal in samenwerking met Cultuurloket en deBuren in voorjaar 2020 een nieuwe leidraad Cultural Governance lanceren. Ik zal nagaan of inzichten uit deze nieuwe leidraad een aanpassing vereisen van de bestaande regelgeving.

Cultural governance gaat voor mij in ieder geval verder dan het klassieke begrip van wat goed bestuur van organisaties is. Ik wil dat in dit kader een beleid rond diversiteit, inclusie en fair practices opgezet wordt. Ook preventie van grensoverschrijdend gedrag krijgt hierbinnen de nodige aandacht. Het “onderzoek en actieplan grensoverschrijdend gedrag in cultuur en media” zal ik in 2020 al evalueren en waar nodig nog bijsturen. De vernoemde thema’s leven vandaag sterk in de kunstensector en ik wil dat hiermee actief aan de slag gegaan wordt.

Voor structurele ondersteuning binnen het Kunstendecreet is naast artistieke uitmuntendheid en uniciteit een gedegen beleid op vlak van fair practices, fair pay & cultural governance een uitgangspunt. De Vlaamse Kunst- en Kerninstellingen moeten hieromtrent het absolute voorbeeld geven en dit ook proactief delen met de brede sector. De verderzetting van een geïntegreerd beleid omtrent goed bestuur en het delen van deze kennis, inzichten en mogelijke valkuilen zijn een hefboom tot inspiratie en vernieuwing voor kunstenorganisaties en bestuursorganen. Het creëert eveneens een groter draagvlak voor de organisaties en garandeert professionalisering en een kwalitatieve werking.

Ten slotte wil ik de noden rond een vernieuwing, het wegwerken van misbruiken van het kunstenaarsstatuut en de werking van de Commissie Kunstenaars op federaal niveau aankaarten en hierover in overleg treden met de betrokken ministers.

5. Excelleren in innovatie & meesterschap

Heel wat Vlaamse kunstenaars kunnen een imposant parcours voorleggen. Vlaanderen wordt (internationaal) geprezen om haar talent en expertise binnen de verschillende functies en disciplines van de kunstwereld. Het is deze positie van excellentie die ik wil consolideren en waar mogelijk verstevigen. De ene keer is het de bijzonder vernieuwende beeldtaal (hedendaagse dans, theater, beeldende kunst,…) die hoge ogen gooit, de andere keer net de omgang met of de herinterpretatie van historische bronnen (klassieke muziek, erfgoed, opera…). Ik wil explicieter de nadruk leggen op enerzijds innovatie en anderzijds meesterschap/metier/vakmanschap/repertoire binnen mijn kunstenbeleid.

Erfgoed versus Kunsten, Kunsten versus Erfgoed

In het culturele debat worden het erfgoed- en het kunstenveld te vaak tegenover elkaar geplaatst. Erfgoed en kunsten zijn echter geen antagonisten. Niet alleen zijn deze sectoren complementair, het is juist aangewezen om zinvolle samenwerkingen tussen beide blijvend te stimuleren en nog te versterken.

Er is al samenwerking tussen de kunsten en de erfgoedsector. Een opvallend voorbeeld hiervan is TRACKS, waarin de cultureel-erfgoed- en kunstensector de krachten bundelen voor de bewaring van kunstenerfgoed. Dit traject toont ook meteen de vele raakvlakken tussen kunsten en erfgoed: muziek, podiumkunsten, beeldende kunsten, letteren, vakmanschap, architectuur en vormgeving … Allen hebben zowel een sterke kunsten- als cultureel-erfgoedcomponent.

Ook inhoudelijk zijn er grote raakvlakken tussen kunsten en erfgoed. Dat gaat veel verder dan de integratie van hedendaagse kunst in een cultureel-erfgoedcontext. De kunstensector gaat regelmatig aan de slag met ons cultureel erfgoed: door het te interpreteren, te actualiseren, te bevragen of er op een andere manier kritisch mee aan de slag te gaan. Dat kan gaan om de gekende referentiewerken, maar evenzeer om herontdekkingen of minder bekende tradities.

Uiteraard kan Vlaanderen bogen op een rijke en inspirerende traditie om uit te putten. Sinds de middeleeuwen wordt in Vlaanderen hoogkwalitatieve kunst geproduceerd. De Vlaamse Meesters in de schilder- en miniatuurkunst of de vijftiende- en zestiende-eeuwse polyfonie werden reeds in hun tijd als hoogtepunten erkend en plaatsten onze contreien op de internationale kaart. Het is onze ambitie dat Vlaamse kunstenaars internationaal toonaangevend blijven zijn.

In het levend houden en actualiseren van het cultureel erfgoed vinden de kunsten- en cultureel-erfgoedsector elkaar. Erfgoed is immers enkel erfgoed doordat we er vandaag nog betekenis en waarde aan hechten. Dit is een dynamisch proces, de waarde moet telkens opnieuw bevestigd en geactualiseerd worden. Om het erfgoed relevant te maken voor vandaag moeten individuen en groepen het dus toe-eigenen en actualiseren. Uiteraard doet de kunstensector dit bij uitstek.

De historisch geïnformeerde uitvoeringspraktijk waarbij musici teruggrijpen naar de oorspronkelijke bronnen die in erfgoedmateriaal als manuscripten met Vlaamse polyfonie zijn overgeleverd, is hiervan een voorbeeld, waarbij we vanuit Vlaanderen jarenlang voortrekkers waren. En het creatief aan de slag gaan met erfgoed gebeurt in alle kunsttakken, of het nu gaat om hedendaagse dans op de muziek van Bach, het heruitvinden van calypsoklassiekers in het Nederlands of het vertalen van Vlaamse primitieven naar een actuele theaterproductie.

Vertalen met de maatstaven van vandaag

Om deze artistieke productie uit het verleden te valoriseren, is kennis over dit materiaal, de context waarin het is ontstaan en de historische omgeving waarin het heeft gecirculeerd van essentieel belang. Een kwaliteitsvolle vertaling van historisch erfgoed naar kunst voor een hedendaags publiek impliceert gedegen wetenschappelijk onderzoek. De inbreng van innovatieve technologie en de ontwikkeling van gerichte digitaliseringstechnieken zijn belangrijk om dit onderzoek mogelijk te maken en te valoriseren.

In de dialoog tussen het erfgoed- en het kunstenveld zijn innovatie en onderzoek dan ook een katalyserende factor. De verbinding die op die manier tussen excellent vakmanschap uit het verleden en

kwaliteitsvol artistiek talent en expertise van vandaag tot stand wordt gebracht, kan de impact van beide sectoren op Vlaams en internationaal vlak aanzienlijk verhogen. Het is mijn ambitie om die unieke dwarsdoorsnede tussen erfgoed, kunst en technologie – tussen het verleden, het heden en de toekomst – in te passen in het door het regeerakkoord vooropgestelde traject rond het Museum van Vlaanderen.

Innovatie & Traditie

De aandacht voor innovatie én traditie in de kunstensector is bijgevolg een bijzonder aandachtspunt. We moeten de nadruk leggen op artistiek innoverende initiatieven die een toegevoegde waarde creëren in het Vlaamse en internationale kunstenlandschap. Dit kan velerlei vormen aannemen: innovatieve praktijken, werkmodellen, samenwerkingsmogelijkheden binnen én buiten de sector, nieuwe beeldtalen, nieuwe en/of digitale technologieën,…

Maar daarnaast moeten we ook voldoende aandacht schenken aan het beheersen en excelleren in het metier en vakmanschap. Kunst komt niet uit het niets. Het vereist oefening, studie, techniek, ervaring, doorzettingsvermogen,… Kortom, het vertrekt vanuit het werk en de praktijk die voorgaande generaties hebben opgebouwd. Innovatie is vaak innovatie vanuit en van een traditie. Men vertrekt vanuit een kader en herwerkt dit.

Het uitvoeren van het repertoire of het aan de slag gaan met de traditie is niet zonder belang. Het leidt het publiek via het vertrouwde naar het vernieuwende en houdt de referentiewerken levend. Het gaat dan zowel over de zorg voor waardevol Vlaams repertoire of erfgoed, het herinterpreteren van bestaand werk als over de confrontatie van het oude met het nieuwe, waarbij voorgenoemde een nieuwe betekenis of lading krijgt. Deze dialoog tussen heden en verleden, tussen kunstenaars en publiek, tussen werken over de grenzen van tijd en generaties heen, verdient mijn inziens bijzondere aandacht in alle disciplines die onder het Kunstendecreet vallen.

De kunst die vandaag gecreëerd wordt, is het erfgoed van morgen. Kunst heeft het eeuwige leven, kunstenaars hebben dat helaas niet. Er zijn al verschillende tools en organisaties in de cultureel-erfgoedsector die de kunstenorganisaties en kunstenaars helpen bij archiefzorg. Ik blijf hierop inzetten en geef mijn departement bijkomend de opdracht om in deze regeerperiode een traject rond kunstenerfgoed op te zetten. Specifiek gaan wij moeten nadenken over onze omgang met de nalatenschap van hedendaagse kunstenaars. Samen met de kunsten- en cultureel-erfgoedsector en onderzoeksinstellingen wil ik proberen een antwoord te vinden op deze uitdaging. Het levendig houden van de nalatenschap van onze hedendaagse kunstenaars is alleszins een opdracht voor zowel onze Vlaamse kunst- als cultureel-erfgoedorganisaties.

6. Internationalisering

De Kunstensector in Vlaanderen staat wereldwijd bekend om zijn ecosysteem en wordt daarvoor gewaardeerd en geprezen. Denk maar aan de vele kunstenaars en organisaties die internationaal schitteren op kleine, middelgrote en grote podia. Het zijn zowel individuele kunstenaars als kunstenorganisaties die internationaal actief zijn. Dit ecosysteem wil ik verder versterken om aldus de internationale uitstraling ervan nog te vergroten.

Internationaal werken is voor vele kunstenaars en medewerkers in de kunstensector een absolute noodzaak. Deze samenwerking, uitwisseling en netwerken zorgen in ons Vlaams kunstenlandschap voor

een unieke dynamiek. Het Vlaamse werk kan op onze podia gemeten worden met de internationale referentiepunten én zij kunnen hun werk exporteren naar Europa en de wereld. Het is mijn ambitie om die wisselwerking nog te versterken en concreet uit te werken. Deze doelstelling heeft permanent aandacht en continuïteit nodig, zowel in focus vanuit de kunstensector zelf als vanuit ondersteunende maatregelen door de overheid. Duurzaamheid, focus en het opbouwen van kennis en expertise zijn hiervoor de kritische succesfactoren. Ik wil Vlaanderen nog meer positioneren als een internationale draaischijf voor talent en expertise.

Cruciaal is het opbouwen en verstevigen van internationale relaties en netwerken en het uitbreiden van (internationale) carrièremogelijkheden. Ik bekijk daarvoor hoe de doorbraaktrajecten of de buitenlandse presentatieplekken binnen het Kunstendecreet nog sterker aangewend kunnen worden. Ik werk – indien nodig – nieuwe instrumenten uit voor de ontwikkeling en presentatie van de Vlaamse kunstensector in het buitenland. Daarnaast zal ik optimaal gebruik maken van mijn unieke positie als minister bevoegd voor Buitenlandse Zaken om maximaal in te zetten op de promotie en beeldvorming van onze kunstenaars in het buitenland. Via culturele diplomatie en aanwezigheid van verschillende kunstendisciplines tijdens buitenlandse missies kunnen we een extra impuls geven aan de internationaal bekendheid van de Vlaamse kunstensector. Samenwerkingen met de prioritaire landen en regio's en met de Algemene Afgevaardigden van de Vlaamse Regering in het buitenland worden uitdrukkelijk gepromoot. Ik blijf verder inzetten op Flanders Culture om zo internationale culturele samenwerking te stimuleren en de zichtbaarheid van Vlaamse kunst, cultuur en erfgoed te vergroten.

Deze legislatuur doen zich een aantal opportuniteiten voor om de Vlaamse kunstensector bijkomende zichtbaarheid te geven zoals het Belgische voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie in 2024 en de aanduiding van de kandidaturen voor Culturele Hoofdstad 2030. Dit zijn mogelijke hefbomen om de kunstensector transversaal te laten samenwerken met private partners, lokale overheden en sectoren zoals toerisme, onderwijs, economie,…. Ook de mogelijkheden binnen Europese fondsen (vb. Creative Europe, Horizon Europe, Erasmus+ e.a.) zal ik proactief kenbaar maken aan de sector en moeten werken als katalysator voor nieuwe & innovatieve projecten binnen het kunstenlandschap.

7. Het ondernemerschap in de kunstensector stimuleren

Kunstenaars en culturele organisaties worden gedreven door hun passie en visie. Zij verwezenlijken vanuit hun gedachte en scheppen de werkelijkheid. Ze zijn ondernemers an sich en we waarderen hen daar ook uitdrukkelijk voor. De goede voorbeelden rond ondernemerschap in de kunstensector verdienen nog meer navolging. Ik wil dat ondernemerschap en de zelfredzaamheid van kunstenaars en kunstenorganisaties verder stimuleren.

Ondernemerschap en professionalisering zijn cruciale parameters voor een carrière in de Vlaamse kunstensector. Wie afstudeert in het hoger kunstonderwijs is op dit moment te weinig voorbereid op het reilen en zeilen in de sector. Het is onverantwoord om geen aandacht te besteden aan basale economische principes. Elementair bedrijfsbeheer, de sociale rechtspositie van de kunstenaar, administratief recht,… zouden mee moeten genomen worden in het curriculum. Op die manier moeten zij zich een realistisch beeld kunnen vormen van wat hun professionele toekomstperspectieven in het veld zijn en hoe zij zich kunnen wapenen. Startende kunstenaars kunnen weliswaar terecht bij Cultuurloket maar ik wil, in overleg met de minister bevoegd voor Onderwijs, bekijken hoe ik het ondernemerschap in onze School of Arts kan verstevigen. Op die manier staan afstuderende kunstenaars steviger in hun schoenen wanneer zij een onderhandelingspositie moeten innemen over hun arbeidsvoorwaarden.

Eenmaal in het professionele veld heeft Cultuurloket een belangrijke opdracht. Zij zijn het aanspreekpunt voor alles wat te maken heeft met professionalisering in de cultuursector, cultureel ondernemerschap en aanvullende financiering. Cultuurloket helpt niet enkel de zelfredzaamheid van individuele kunstenaars te vergroten, maar adviseert ook de professionele Kunstenorganisaties. Of de rol en de taakstelling van Cultuurloket moet uitgebreid worden, is daarbij voorwerp van debat.

Een ondernemende en slagkrachtige kunstensector doet de nodige inspanningen om aanvullende financieringsbronnen te onderzoeken. Tijdens de vorige legislatuur ontwikkelde minister Gatz de "Conceptnota aanvullende financiering cultuur". Dit initiatief opende heel wat nieuwe mogelijkheden. Ik zal de komende tijd de uitgewerkte initiatieven evalueren en waar nodig bijsturen en uitbreiden. Een gezonde mix van publieke en private financieringen vergroot de draagkracht van de organisatie én het maatschappelijke draagvlak.

De samenwerking met Hefboom voor de Cultuurkredieten zal tijdens mijn regeerperiode op kruissnelheid komen. Ik evalueer de impact ervan op de kunstensector. Met Kunst aan Zet kunnen Vlaamse burgers kunst aankopen van Vlaamse levende kunstenaars. De financiële afhandeling van het proefproject dat loopt met een beperkt aantal galeries wordt geëvalueerd. Ik kijk met belangstelling uit of het instrument net als in het Verenigd Koninkrijk een succes wordt.

De samenwerking tussen de kunstensector en private – zelfs commerciële – spelers mag geen taboe zijn. Ik geloof dat de culturele sector veel kan bieden aan private spelers en vice versa. Samenwerkingen kunnen hefbomen zijn voor nieuwe projecten, bijkomende dynamieken creëren en innovatieve perspectieven bieden. Ik geloof in de meerwaarde ervan voor de sector, zonder dat de artistieke autonomie in vraag gesteld wordt. Het vergroot eveneens de mogelijkheid om op Europees niveau ondersteund te worden. Tot slot zal de economische weerbaarheid van de kunstensector hierdoor verstevigd worden.

De mogelijkheid van Taxshelter zal ik ook vanuit Vlaanderen met bijzondere aandacht opvolgen. Sinds 2017-2018 is het mogelijk voor bepaalde producties binnen de podiumkunsten hiervan gebruik te maken. Dit leidt tot mooie resultaten, maar het creëert ook competitieve nadelen waar we alert voor moeten zijn. Ik bekijk op welke manier dit systeem toegankelijk kan gemaakt worden voor startende kunstenaars en kunstenaars die op projectbasis werken binnen de krijtlijnen van het systeem.

De kunstensector moet wat mij betreft bijkomend aandacht besteden aan solidariteit en transparantie tussen de verschillende spelers. Ik ben me bewust van het marktfalen in de kunstensector. Een groot deel van de sector zal nooit zonder overheidssteun kunnen. Maar dat betekent niet dat de sector onder een stolp leeft en afgesloten is van de bredere economie. Men moet er zich van bewust zijn dat men opereert binnen een markteconomie, waar niet alle deelnemers evenveel subsidies ontvangen en waar ook private spelers opereren. Het feit dat men gesubsidieerd wordt, ontslaat niemand van de verplichting om marktconform te werken. De hoogte van uitkoopsommen en ticketprijzen, inzet van infrastructuur, de verloning van medewerkers, de financiering van coproducties, de gages voor presentaties,... moeten transparant zijn. Het is niet de bedoeling om oneigenlijk gebruik te maken van subsidies om onder de marktprijs te gaan werken waardoor andere en/of private spelers uit de markt geduwd worden. Schaalvoordelen zullen altijd een rol spelen, maar men moet zich ervan bewust zijn dat het werken met gemeenschapsgeld ook een bepaalde verantwoordelijkheid met zich meebrengt.

Ik blijf cross-sectorale samenwerking stimuleren via o.a. subsidiëring van innovatieve partnerprojecten. Duurzame, transversale partnerships worden aangemoedigd.

////////////

8. Kunst als gemeenschapsvormende hefboom

In het midden van de maatschappij staan, is een inhoudelijke ambitie van vele kunstenaars en kunstenorganisaties. Zij behandelen maatschappelijke uitdagingen, leveren een artistieke bijdrage aan de sociale cohesie en nemen een actieve rol op in hun omgeving. Het is de uitdaging om kunst nog verder te versterken in haar kracht als gemeenschapsbevorderende hefboom.

Naast de verbreding en verdieping van de vrijetijdsparticipatie van alle Vlamingen wil ik ook prioritair inzetten op participatie van elke Vlaming aan het kunstenveld en de focus leggen op de confrontatie van kinderen en jongeren met kunst. De transversale samenwerking zal verder uitgebouwd worden (o.a. media, jeugd, welzijn, onderwijs, inburgering, ondernemen,…). Ook kunst in de Openbare Ruimte kan bijdrage tot de laagdrempelige aanwezigheid van kunst in de maatschappij.

In Vlaanderen bieden verschillende organisaties kwalitatieve producties en activiteiten voor kinderen en jongeren aan. Het werk dat deze organisaties verrichten is om vele redenen belangrijk. Niet het minst om iedereen zo vroeg mogelijk in contact te brengen met kunst en om alle Vlaamse kinderen gelijke participatie- en ontplooiingskansen te bieden. Door kinderen vroeg met kunst in contact te brengen, wordt de basis gelegd voor latere kunstparticipatie. Elk kind zou vanaf de geboorte tot de start van zijn arbeidsloopbaan voldoende aanbod en mogelijkheden moeten krijgen om in contact te treden met de diverse kunstuitingen via bezoek aan musea, voorstellingen, concerten, kunstkampen,… De spanning tussen de prijs die voor de deelname aan dergelijke activiteiten kan worden gevraagd en de kostprijs ervan staat evenwel onder druk.

Door extra samen te werken met het Agentschap Opgroeien kan de cultuurparticipatie vanaf de geboorte verhoogd worden. In de context van de Huizen van het Kind en kinderopvang kunnen kunstorganisaties kinderen en hun (groot)ouders bereiken die minder aan kunst participeren.

Via het reguliere onderwijs kunnen we al onze kinderen bereiken. Een voldoende groot kwalitatief kunstenaanbod voor alle kinderen in het onderwijs is primordiaal. Kunst en onderwijs hebben immers eenzelfde doel: kinderen en jongeren prikkelen, uitnodigen om op ontdekking te gaan, laten nadenken en hen opleiden en verleiden om kritische en betrokken burgers te worden. Het versterkt eveneens het gemeenschapsvormende gevoel. (Het maatschappelijk debat over) de Canon van Vlaanderen zal kunnen bijdragen aan een grotere kennis, inzicht en bewustzijn bij kinderen en jongeren over het culturele leven in en van Vlaanderen.

De samenwerking met de lokale overheden is hierbij opnieuw belangrijk om het ontwikkelde Vlaamse aanbod voldoende te spreiden via bijvoorbeeld de diverse CC's, GC's en bibliotheken.

Het belang en de kwaliteit van de educatieve organisaties en kunsteducatieve diensten binnen het kunstenlandschap in zowel de formele als non-formele sector erken ik uitdrukkelijk. We moeten het publiek niet enkel als cultuurconsument beschouwen, maar ook nadrukkelijk op hen inzetten als co-creatieve makers. Daarin schuilt een uitdaging én een kracht. Er moet voldoende ruimte zijn om ook nieuwe methodieken en praktijken te kunnen ontwikkelen. De al beschikbare methodieken, de expertise en de goede voorbeelden moeten echter nog beter gedeeld worden onder beleidsmakers, het kunstenveld en de (leraren)opleidingen. Het is belangrijk dat deze sector niet ondergesneeuwd raakt binnen het Kunstendecreet.

De samenwerking en afstemming tussen professionele kunstenaars, de professionele kunstenorganisaties, amateurkunstenaars, het Deeltijds Kunstonderwijs, het sociaal-cultureel

volwassenwerk verder stimuleren is voor mij een permanente zorg. Er is enorm veel expertise aanwezig in de brede kunstensector die beter kan gedeeld worden.

Tot slot is voldoende aandacht voor een laagdrempelige aanwezigheid van kunst en cultuur belangrijk voor een divers landschap. Kunst- en cultuurparticipatie kent niet alleen financiële drempels. Ook een heleboel impliciete codes en gewoontes verhinderen mensen om deel te nemen. Om ook hen te laten participeren zijn laagdrempelige én duurzame initiatieven nodig die een veilige ontmoetingsplek creëren. Vertrouwen tussen de doelgroep en de kunstenaars of organisaties, wederzijds begrip en duurzame betrokkenheid zijn daar structurele hefbomen toe.

Binnen de bestaande functie participatie in het Kunstendecreet is daarom ook het sociaal-artistieke werk belangrijk. Vanuit een eigen taal, met een eigen manier van werken, co-creatief en participatief verbreedt en verdiept de sociaal-artistieke praktijk het maatschappelijk draagvlak voor de kunsten. Het kunstenbeleid moet namelijk een kunstenbeleid zijn voor iedereen, inclusief, voor jong en oud, hoog- en laaggeschoold, arm en rijk, nieuwe Vlamingen en oudgedienden. Het sociaal-artistieke veld waakt erover dat niemand wordt uitgesloten of achtergelaten en geeft de meest kwetsbaren een stem. Ook dat is gemeenschapsvorming.

Ken je publiek, als basis voor publieksverbreding en -verdieping.

De kunsten ontlenen hun ultieme betekenis aan hun confrontatie met een publiek. De artistieke creatie – in welke vorm dan ook – is pas “af” als ze bekeken, gelezen, getoond, besproken, beoordeeld of vermenigvuldigd wordt. Kunst heeft minimaal een publiek nodig om ermee in interactie te gaan in de vorm van ontroering, ontspanning, kennisoverdracht, verwondering, ontmoeting, confrontatie, bevestiging, herkenning,… Afhankelijk van de beleving kan het werk verschillende betekenissen krijgen. Op deze manier is kunst een vorm van levenslang leren voor iedereen.

Belangrijk voor de individuele kunstenaars en kunstenorganisaties is de duurzame band met het publiek. De actieve dialoog met het publiek kan leiden tot een verbreding en verdieping van de onderlinge band tussen publiek en kunstenaar én tot het vergroten van het draagvlak voor de kunsten. Investeren in publiekswerking is investeren in het publiek van morgen. Van de structureel ondersteunde organisaties en kunstenaars verwacht ik dat duurzame publieksverbreding en -verdieping een aandachtspunt is. Samenwerkingen met buurtorganisaties, andere culturele actoren en niet-culturele partners binnen de diverse maatschappelijke geledingen vergroten de maatschappelijke inbedding. Transversaliteit is het uitgangspunt.

Duurzame betrokkenheid genereren van/met een publiek levert eveneens structureel voordelen op. Zo is de lokale verankering van de werking een belangrijke hefboom voor de kunstenaars of organisaties. Vanuit de (lokale) gemeenschap rond een kunstenaar of kunstenorganisatie ontstaan nieuwe mogelijkheden, nieuwe samenwerkingen die kunnen bijdragen aan het artistieke parcours van de kunstenaar. Uiteraard steeds met respect voor diens artistieke autonomie.

Voldoende brede spreiding van de ontwikkelde producties (zowel in Vlaanderen als internationaal) is een cruciaal gegeven. Juist omdat artistiek werk pas betekenis krijgt in confrontatie met diverse publieken. We stimuleren de Vlaamse spelers om duurzame partnerships aan te gaan in binnen- en buitenland. Een voldoende visie en netwerk op vlak van spreidingsmogelijkheden is primordiaal bij het ontwikkelen van de projecten. Samenwerking met steden en gemeenten is hier cruciaal.

////////////

9. Planlastvermindering, administratieve vereenvoudiging en digitalisering

Overkoepelend in het gehele cultuurbeleid is planlastverlaging een absolute prioriteit.

In 2013 ging het project “Slimme Subsidies” van start, een initiatief van het Departement Bestuurszaken. Het project tracht binnen de Vlaamse administratie door middel van kennisdeling en het onder de aandacht brengen van verschillende pijnpunten de regeldruk en de administratieve last binnen de Vlaamse subsidies aan te pakken, zowel voor de aanvrager als voor mijn diensten. Finaal wilt het traject Slimme Subsidies komen tot 1) een vereenvoudiging en stroomlijning van subsidiemaatregelen, 2) de digitalisering van alle subsidiestromen en 3) een Vlaams Subsidieregister.

Mijn administratie staat in voor meer dan 150 subsidiemaatregelen die in een vijftal grote, enkele kleinere decreten en een waaier aan reglementen hun grondslag vinden. Hiermee neemt het Departement CJM ongeveer 1/5^{e} van het aantal subsidiemaatregelen van de gehele Vlaamse overheid voor zijn rekening. De doelgroep van de maatregelen is vaak vervaagd door evoluties in de sectoren en disciplines en een algemene hybridisering in de samenleving. Door deze versnippering enerzijds en het "open" karakter van vele decreten en reglementen anderzijds is er een structureel onevenwicht ontstaan tussen de verwachtingen vanuit het veld en de budgettaire mogelijkheden. Daarnaast zit het klassieke beoordelingssysteem binnen de cultuurdecreten over zijn grenzen qua operationele efficiëntie en effectiviteit.

Binnen de premisses en de ambities van het traject “Slimme Subsidies” wil ik in mijn beleidsperiode een generieke optimalisatie van de subsidieprocessen aanvatten die finaal kan leiden tot een vereenvoudiging van de (procedures binnen) de cultuurdecreten. Een eerste concrete toepassing wil ik realiseren bij de wijziging van het Kunstendecreet waarbij ik de bijhorende subsidielijnen en digitale processen zo doeltreffend en licht als mogelijk wens te houden. Verdere planlastvermindering en administratieve vereenvoudiging zowel voor de administratie als voor de aanvragers zijn de toetssteen die elke wijziging aan het Kunstendecreet moet kunnen doorstaan.

Verder wil ik bekijken of in de aanvraag-, beoordeling- en verantwoordingsfases de planlast kan verlagen binnen de digitale tool KIOSK. Ik stel namelijk vast dat de planlast voor zowel aanvragers, beoordelaars als mijn departement momenteel niet in verhouding tot het te verdelen budget staat. Ik geef mijn departement de opdracht om KIOSK, in overleg met de adviescommissie Kunsten en de sector, gebruiksvriendelijker te maken voor aanvragers én beoordelaars. Als start zal mijn administratie dit jaar nog interviews afnemen met eindgebruikers van KIOSK waarbij hun ervaring en gebruiksgemak centraal staat. Ten slotte biedt het automatisch inlezen van data uit authentieke bronnen nog veel potentieel. Hergebruik van data die al bestaan moet tijdens mijn regeerperiode sterker de norm worden (cfr. only onceprincipe).

Ook binnen de beoordelingsfase moet gezocht worden naar planlastvermindering. Ik stimuleer mijn departement om, in overleg met het veld, inspiratie te zoeken bij andere beoordelingssystemen binnen en buiten het culturele veld.

Het Kunstendecreet van 2013 zette al stappen om de procedures op vlak van verantwoording en toezicht proportioneel te laten verschillen, volgens grootte van de subsidie. Binnen mijn beleid wil ik zoveel mogelijk vanuit vertrouwen in een goed beheer van de middelen vertrekken. Steekproefsgewijze, risico-gedreven controles door mijn administratie zullen op termijn de vaste controles vervangen.

Digitaliseringsprojecten- en processen in de culturele sector (cfr. KIOSK, Cultuurconnect, Publiq, meemoo…) hebben niet enkel planlastvermindering als doel, maar genereren ook interessante data. Deze

////////////

data bieden een unieke bron van informatie die ten dienst moet staan van het beleid. Ik onderzoek of ik het databeheer kan optimaliseren in functie van monitoring, beleidsondersteuning en praktijkondersteuning. Dit zorgt voor meer transparantie en betere ontsluiting, waar de sector beter van wordt.

Digitalisering grijpt in op de hele keten van ontwikkeling, productie, distributie, promotie en archivering binnen het kunstenveld. De tendens naar meer digitale distributie en digitale verkoop heeft impact op verdienmodellen en auteurs- en naburige rechten. Kunstenaars gaan op zoek naar de meerwaarde die digitale technologie kan bieden in het artistieke creatie en productieproces. Daarnaast schept digitalisering, zeker met de wijde verspreiding van sociale media, nieuwe mogelijkheden voor (zelf)promotie en het (anders) bereiken van een publiek. Ten slotte brengt digitalisering ook nieuwe ethische vraagstukken met zich mee.

De kunstensector speelt op alle vlakken een voortrekkersrol en dient versterkt te worden om die rol verder op te nemen. Om de voordelen van digitalisering optimaal te kunnen benutten, wil ik ervoor zorgen dat de sector sterker inzet op digitale innovatie en het versterken van digitale competenties bij kunstwerkers.

Ik geef Cultuurconnect daarom de opdracht om opleidingstraject Digitaal Leiderschap binnen de cultuursector op te starten, waardoor kunstwerkers vanuit hun eigen case aan de bouwstenen van een digitale strategie voor hun organisatie kunnen werken. Vanaf 2019 kunnen kunstenaars en andere spelers binnen de cultuursector zich bovendien kandidaat stellen om in residentie te gaan in drie buitenlandse residentieplekken die werken op de snijlijn tussen kunst, cultuur, wetenschap en technologie. Makers of onderzoekers die voor een residentie geselecteerd worden, ontvangen een tussenkomst in de leef- en reiskosten en een forfaitaire bijdrage in de productiekosten. Ik zal de impact van deze subsidielijn na enkele jaren evalueren en zo nodig bijsturen.

Aandachtspunten beoordelingen

In het Kunstendecreet zijn beoordelingscriteria opgesomd opdat de beoordelingen zo objectief mogelijk zouden kunnen plaatsvinden. Decretaal is er evenwel ook voorzien dat ik in mijn visienota aandachtspunten kan formuleren waaraan de dossiers getoetst moeten worden. Nadat de beoordelingen zijn afgerond, worden de dossiers nog eens bekeken of ze op een uitzonderlijke wijze uitvoering geven aan één of meerdere van volgende aandachtspunten. Ik geef hier de essentie van deze aandachtspunten weer zodat de beoordelaars bij hun werkzaamheden een duidelijke leidraad hebben.

Meerstemmigheid en Landschapszorg	- Het project/de werking neemt een unieke plaats in het kunstenlandschap in of biedt inzichten die nergens anders aan bod komen.
Traditie en Innovatie	- Het project/de werking gaat op een innovatieve, een artistiek zinvolle of kwaliteitsvolle wijze aan de slag met het cultureel erfgoed, de canon en/of de rijke diversiteit aan historische tradities.
Internationalisering	- Het project/de werking heeft een unieke internationale meerwaarde of potentie.
Kunst als gemeenschapsvorming	- Het project/de werking betrekt op een unieke wijze (jonge) kinderen en jongeren bij hun artistieke werking.
Zelfredzaamheid	- Het project/de werking heeft bijzondere aandacht voor de kwetsbare positie van de individuele kunstenaar.

- Bijlage: Landschapstekening Kunstenpunt 2019